

Одношевна О. О.

кандидат економічних наук, старший викладач,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Odnoshevnaya O. A.

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer,
Dnepropetrovsk State Agrano-Economic University

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

PRACTICAL ASPECTS AND WAYS OF IMPROVEMENT OF ACCOUNT OF PRODUCTIVE SUPPLIES

Анотація. У роботі розглянуто основні теоретичні та практичні аспекти обліку виробничих запасів. Наведено сучасну проблематику оптимального використання виробничих запасів підприємства. Розроблено конкретні шляхи удосконалення процесу використання виробничих запасів, зокрема представлено механізм оптимізації обліку запасів. У вигляді схеми наведено розгорнуту структуру шляхів удосконалення обліку виробничих запасів.

Ключові слова: виробничі запаси, механізм оптимізації, раціональне використання, облік запасів.

Вступ та постановка проблеми. Сьогодні сільсько-господарські підприємства потребують суттєвого реформування структури управління господарською діяльністю. При цьому велике значення має визначення мінімальної величини виробничих запасів на підприємствах, оскільки матеріальні витрати на цих підприємствах займають найбільшу питому вагу. Оптимізація виробничих запасів – один із головних факторів виходу сільськогосподарських підприємств із кризового стану. Це зумовлює необхідність по-новому визначити роль, місце і зміст обліку й аналізу виробничих запасів, обґрунтувати його методологію в системі управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як головної ланки діяльності господарського суб'єкту є наявність та раціональне використання виробничих запасів. На думку І. Павлюк, у процесі реформування системи обліку та впровадження національних стандартів обліку змінюються вимоги щодо обліку і аналізу виробничих запасів, розширюються поставлені перед ними завдання [6]. У той же час М. Кузнєцова стверджує, що сьогодні сільськогосподарські підприємства потребують суттєвого реформування структури управління господарською діяльністю. При цьому велике значення має визначення мінімальної величини виробничих запасів на підприємствах, оскільки матеріальні витрати займають найбільшу питому вагу [4]. Своєю чергою, О.Д. Вовчак у своїх працях зазначає, що оптимізація виробничих запасів – один із головних факторів виходу сільськогосподарських підприємств із кризового стану. Це зумовлює необхідність по-новому визначити роль, місце і зміст обліку і аналізу виробничих запасів, обґрунтувати його методологію в системі управління [1].

Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних аспектів організації обліку та аудиту виробничих запасів зробили праці таких науковців, як: Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, В.В. Сопко, Л.К. Сук, П.Т. Саблук, Н.В. Чебанова, П.С. Безруких, С.Ф. Голов, В.І. Єфименко, М.С. Пушкар, Н.М. Ткаченко, І.А. Бланк, І.Б. Швець, І.А. Бондарева, Р.З. Чейз, Н.Дж. Еквілайн, Р.Ф. Якобс та ін. Зазначимо, що незважаючи на значні напрацювання

щодо розкриття проблемного питання сутності виробничих запасів, єдиної позиції серед учених не існує.

Попри достатню кількість досліджень і публікацій потребує більш детального визначення термін «виробничі запаси», висвітлення теоретичних аспектів удосконалення обліку виробничих запасів, удосконалення процесу документування обліку виробничих запасів, а також недостатньо оптимізовано процес безпосереднього використання запасів підприємства.

Метою даної роботи є аналіз організаційно-методичних аспектів обліку та аудиту виробничих запасів підприємства, а також розробка шляхів їх удосконалення.

Результати дослідження. Економічні перетворення, що здійснюються в Україні, нерозривно пов'язані з пошуком принципово нових методів організації та управління виробництвом. Це вимагає адекватних змін у структурі господарського обліку і, відповідно, зумовлює необхідність удосконалення системи облікової інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень [1].

Виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо і т. д.) є предметами, на які спрямована праця людини з метою одержання готової продукції. На відміну від засобів праці, які зберігають у виробничому процесі свою форму і переносять вартість на продукт поступово, предмети праці споживаються повністю і повністю переносять свою вартість на цей продукт і замінюються після кожного виробничого циклу. У промисловості поступово збільшується споживання товарно-матеріальних цінностей у виробництві. Це обумовлюється розширенням виробництва, значною питомою вагою матеріальних витрат у собівартості продукції і ростом цін на ресурси. В умовах переходу до ринкової економіки важливого значення набуває поліпшення якісних показників використання виробничих запасів (зниження питомих витрат матеріалів у собівартості продукції, економія та ін.) [3].

На сучасному етапі йде тенденція прискорення оборотності запасів на підприємстві, а отже, і зниження розмірів запасів, але вони, як і раніше, займають головне місце у забезпеченні підприємства нормальними умовами роботи. На рівні фірм запаси відносяться до складу об'єктів, що вимагають великих капіталовкладень,

і тому являють собою один із факторів, що визначають політику підприємства і впливають на рівень обслуговування в цілому. Однак багато підприємств не приділяють йому належної уваги і постійно недооцінюють свої майбутні потреби в наявних запасах. У результаті цього вони зазвичай зіштовхуються з тим, що їм приходится вкладати в запаси більший капітал, чим передбачалося. Таким чином, щоденна потреба в предметах праці на функціонуючому підприємстві дозволяє зарахувати їх до складу матеріальних оборотних коштів підприємства і розглядати як поточні активи [5].

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються виробничі запаси, які є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства. З одного боку, сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку, а з іншого – виробничі запаси на рівні великих промислових підприємств потребують великих капіталовкладень. Тому від організації та ведення обліку виробничих запасів залежить точність визначення прибутку підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та в цілому ефективність роботи підприємства [4].

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Запаси визнаються активом, якщо існує вірогідність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена [7].

Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності підприємств є наявність та раціональне використання виробничих запасів. У той же час, залишаються невирішеними питання вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функції обліку в управлінні виробництвом. Для вирішення зазначених проблемних аспектів пропонуємо основні напрями удосконалення обліку виробничих запасів, які представлені на рис. 1.

Поліпшенню ресурсопостачання сприяє впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання й витрат сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо.

Необхідно також упроваджувати ефективні форми попереднього й поточного контролю дотримання норм запасів і витрат матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання

матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо, що процесу оптимізації обліку виробничих запасів, а також поліпшенню їх корисного використання має сприяти не тільки якісно складена документація, а й налагоджений виробничий процес. Тому для подальшої оптимізації обліку виробничих запасів пропонуємо розроблений економічний механізм (рис. 2).

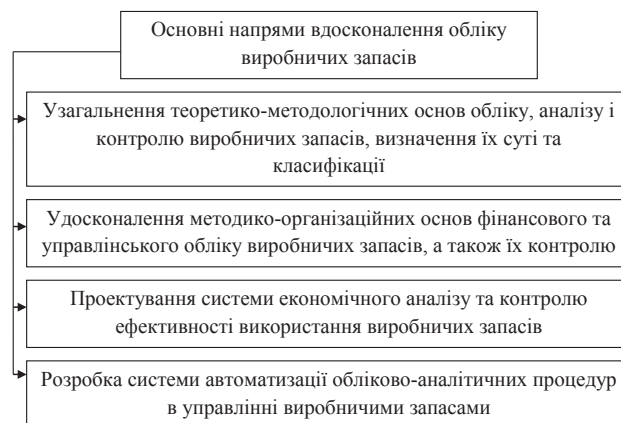

Рис. 1. Запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів

Запропонований механізм удосконалення обліку виробничих запасів може стати головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу. Так, зазначимо, що спрощення оформлення операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів, дозволить стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризації та удосконалити методологію бухгалтерського обліку, що дозволить розпланувати будівництво складських приміщень у достатній кількості, а також визначити оптимальну потребу у виробничих запасах та їх раціональному використанні.

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна, удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (бездокументальну систему оформлення витрат матеріалів).

Рис. 2. Економічний механізм удосконалення обліку виробничих запасів

Доцільною також є розробка єдиної форми документа (на відпуснення матеріалу), призначеної для машинної обробки. У цей документ варто включити всі об'єкти основного та допоміжного виробництва під відповідними кодами, які б указували напрям використання матеріальних ресурсів – основні вироби, запасні частини, товари народного споживання, разові замовлення, ремонтно-експлуатаційні потреби.

Щоб уникнути помилок і порушень при зборі та реєстрації оперативних фактів про виробничі запаси, що підлягають обліку, доцільно розробити детальні інструкції конкретним виконавцям (у вигляді посадових інструкцій, виписок із графіків документообігу) про порядок і терміни реєстрації даних, а також використовувати систему заохочень і покарань за виконання своїх обов'язків виконавцями. Проведення контрольних заходів (ревізії, звірки, інвентаризації) знижує ризик неефективної системи збору і реєстрації оперативного факту.

Для вдосконалення обліку виробничих запасів доцільно також використання на всіх ділянках обліку уніфікованих форм документації. Крім того, необхідною умовою також є:

– створення графіків документообігу з обліку запасів і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа;

– видача розпорядчої документації особам, що відповідають за здійснення тієї або іншої господарської операції і мають право підпису первинних документів;

– контроль із боку працівників бухгалтерії правильності оформлення первинної документації з обліку виробничих запасів (включення в обов'язок бухгалтера, що робить обробку документа, цієї функції через посадові інструкції та встановлення відповідальності за її недотримання).

Таким чином, реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку виробничих запасів призведе до значного підвищення результативності та фінансово-економічної діяльності підприємств, а також дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль наявності, руху і використання виробничих запасів, а також досягти їх економії.

Висновки. У представлених матеріалах статті, стосовно практичних аспектів ведення обліку виробничих запасів та виокремлення сучасної проблематики їх виробничого процесу, було зазначено ряд оптимізаційних шляхів для вдосконалення обліку виробничих запасів. Зокрема, запропоновано механізм удосконалення обліку виробничих запасів, який може стати головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу; представлено розгорнуту структурну модель, яка вміщує в собі порядок необхідних шляхів, упровадження яких у виробництво дозволить оптимізувати фінансово-господарську діяльність підприємств, мінімізувати затрати на придбання, списання у виробництво та раціональне використання виробничих запасів. Також даний аналіз дозволить здійснювати якісний поточний контроль їх використання, що в подальшому вплине на поступовий ріст прибутку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий аналіз: [навч.-метод. посіб.] / О.Д. Вовчак, Н.І. Власюк, Р.С. Сорока. – Львів: Львів. комерц. акад., 2002. – 96 с.
2. Економічний аналіз: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., спец. 7.050106 «Облік і аудит»] / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: Рута, 2003. – 680 с.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 – ХІУ ВР від 16 липня 1999 р.
4. Кузнецова М. Тенденции и закономерности управления запасами / М. Кузнецова // Проблемы теории и практики управления (рус.). – 2009. – № 11. – С. 63–72.
5. Орлов О.О. Планування діяльності підприємства: [підручник] / О.О. Орлов. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
6. Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку виробничих запасів, товарів та пропозиції щодо їх вирішення / І. Павлюк // Бухгалтерський облік і аудит (укр.). – 2010. – № 6. – С. 40–57.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246, зі змінами та доповненнями.

Аннотація. В работе рассмотрены основные теоретические аспекты учета производственных запасов. Приведена современная проблематика оптимального использования производственных запасов предприятия. Разработаны конкретные пути для усовершенствования процесса использования производственных запасов, в частности представлен механизм оптимизации учета запасов. В виде схемы приведена развернутая структура путей усовершенствования учета производственных запасов.

Ключевые слова: производственные запасы, механизм оптимизации, рациональное использование, учет запасов.

Summary. In this work there have been considered the basic theoretical aspects of account of productive supplies. The modern range of problems over of the optimal use of productive supplies of enterprise is brought. Concrete ways are worked out for the improvement of process of the use of productive supplies. Mechanism of optimization of account of supplies presented in particular. As a chart the unfolded structure over of ways of improvement of account of productive supplies is brought.

Key words: Productive supplies, mechanism of optimization, rational use, account of supplies.